

УДК 631.147:338.242

Клименко М. О., д.с.-г.н., професор (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Лико Д. В., д.с.-г.н., професор** (Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне), **Долженчук В. І., к.с.-г.н., Крупко Г. Д.** (Рівненська філія державної установи “Інститут охорони ґрунтів України”, с. Шубків), **Долженчук Н. В., студентка 4 курсу** (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне)

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ТЕРИТОРІЇ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті висвітлені роль та місце органічного землеробства, наведені проблемні питання щодо запровадження органічного землеробства. Наведені вимоги, яких потрібно дотримуватися при виробництві органічної продукції.

Ключові слова: ґрунт, органічні та мінеральні добрива, елементи живлення, органічне землеробство, органічна продукція, сертифікація земель, спеціальні сировинні зони, агрохімічна паспортизація земель.

В Україні за оцінками багатьох вітчизняних і зарубіжних експертів існує великий потенціал для розвитку виробництва сертифікованої органічної сільськогосподарської продукції та органічних продуктів харчування [1].

Проте, незважаючи на гострі проблеми становлення, органічний сектор в Україні, може бути багатообіцяючим і дуже перспективним через наявність в країні родючих чорноземних ґрунтів і міцні традиції сільськогосподарського виробництва. Органічне сільське господарство має великий потенціал для покращення економічного, соціального та екологічного стану в Україні, воно сприяє комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

В Україні вже також існує категорія людей (за деякими оцінками до 5% населення), передусім у великих містах, які мають мотивацію до споживання органічних продуктів і готові платити за них вищу (на 40-50%) ціну [2]. Ця група споживачів створює початкову нішу для орга-

нічної продукції в Україні, а отже, для формування внутрішнього ринку такої продукції у майбутньому.

Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні розглядалися такими вітчизняними науковцями, як В.І. Артиш, Т.О. Зайчук, Є.В. Милованов, В.О. Шлапак та ін. Проте динамічність розвитку цього сегменту продовольчого ринку змушує постійно звертатися до аналізу існуючих трендів виробництва органічної продукції.

У науковій літературі поширена думка, що при відмові від хімізації сільськогосподарського виробництва відбудеться зниження врожайності культур на 30–40%. Однак досвід переконує, що із застосуванням органічного землеробства можливо не лише утримати врожайність на попередньому рівні, а навіть її підвищити.

Для ведення органічного землеробства сільськогосподарські землі повинні відповідати певним вимогам щодо рівня їх забруднення шкідливими речовинами: пестицидами, важкими металами, радіонуклідами тощо. Дослідження показали, що антропогенне забруднення території області має не суцільний, а локальний характер. Крім того, залишилася частка чистих земель, де рівень забрудненості значно нижчий порівняно з країнами Західної Європи.

Збереження та підвищення родючості ґрунтів є ключовим моментом у запровадженні технологій органічного землеробства.

Основою сільськогосподарського виробництва є ґрунт (земля). Головне завдання землеробства передбачає максимальне і раціональне використання ґрунтів як головного засобу виробництва в сільському господарстві, забезпечення росту врожайності сільськогосподарських культур.

Сучасні рівні виробництва органічних добрив і родючості ґрунтів не спроможні забезпечити ні простого відтворення гумусу, ні необхідної продуктивності рослинництва.

Під урожай 2012 року сільськогосподарськими підприємствами області під сільськогосподарські культури внесено лише 139 463 тонн органічних добрив, що становить 0,6 т/га посівної площі (див. рис. 1). Мінеральні добрива внесені в кількості 127 кг/га, зокрема азоту – 75, фосфору (P₂O₅) – 19, калію (K₂O) – 33 кг/га діючої речовини, де співвідношення між елементами живлення далеке від оптимального

(див. рис. 2). Вапнування кислих ґрунтів проведено на площі 9117,9 га у п'яти сільськогосподарських підприємствах, що є вкрай недостатнім.

Останнім часом заслуговують на увагу рекомендації щодо комбінації та сумісного використання соломи і різних видів зеленого добрива. Внесення соломи разом із зеленим добривом сприяє активізації біологічних процесів у ґрунті, покращує забезпечення доступними формами азоту, створює кращі умови для формування урожаю.

У 2012 році сільськогосподарськими підприємствами області було вирощено і приорано 62,8 тис. тонн зеленого добрива на площі 6,1 тис. гектарів, що на 3,8 тис. га менше, ніж в 2011 році. Значний позитивний вплив на гумусовий стан ґрунту одержують від застосування соломи, як органічного добрива, причому з внесенням азотних добрив, як рекомендує агрономічна наука. В цілому в сільськогосподарських підприємствах області внесено 225,9 тис. тонн соломи, що на 5 тис. тонн більше, ніж в 2011 році. Приорано соломи з внесенням азотних добрив на площі 13,8 тис. га, що більше на 7,4 тис. тонн, ніж в минулому році.

Результати агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення використовуються при плануванні заходів щодо відтворення родючості ґрунтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, коригуванні агротехнологій і сівозмін, проведенні еколого-агрохімічного районування (зонування) території, моніторингу земель та ґрунтів, визначенні сировинних зон для вирощування сільськогосподарської продукції для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування та придатності для ведення органічного землеробства, розробленні рекомендації щодо раціонального та екологічно безпечного застосування агрохімікатів.

Визначення спеціальних сировинних зон – районів або окремих господарств, що відповідають умовам виробництва продукції рослинництва і тваринництва придатної для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування, послугує для встановлення зон органічного виробництва – місця для ведення виробництва органічної продукції (сировини), яке за агроекологічними показниками придатне для здійснення виробництва органічної продукції та органічної сировини рослинного і тваринного походження.

За комплексною оцінкою агроекологічного стану за показниками відповідності вимогам спеціальних сировинних зон, проведеною за ре-

зультатами досліджень у Рівненській філії державної установи «Інститут охорони ґрунтів України», орні землі області відповідають категорії обмежено придатних із коливанням інтегрованого показника в таких межах: у північних районах – 0,47–0,60, південних – 0,40–0,52.

Але лише наявності територій, обмежено придатних для ведення органічного землеробства, ще недостатньо. Слід чітко уявити, що перехід від звичайних (інтенсивних) технологій агровиробництва до органічного землеробства (так званий конверсійний період) є досить тривалим процесом (за деякими даними – від 2 до 5 років), та супроводжується певними ризиками та необхідністю вирішення низки проблем: низький рівень обізнаності населення і виробників щодо органічного землеробства (розуміння головних ознак й особливостей цих технологій, переваг їх використання та можливих проблем у процесі запровадження); низький рівень екологічної свідомості населення (насамперед сільського) та низька технологічна культура сільськогосподарського виробництва всіх рівнів, починаючи від особистого селянського господарства до великих аграрних об'єднань [3] та ін.

До виробництва органічної продукції та/або сировини одними з вимог є:

1) забезпечувати збереження та відтворення родючості ґрунтів методами, що оптимізують біологічну активність ґрунтів, забезпечують збалансоване постачання поживних речовин рослинам, зберігаючи земельні та інші природні ресурси, необхідні для виробництва органічної продукції (сировини);

2) враховувати місцевий та регіональний екологічний стан територій під час вибору продукції для виробництва:

3) підтримувати стійкість рослин профілактичними заходами шляхом вибору відповідних видів та сортів, стійких до шкідників і хвороб, відповідних сівозмін, механічних, фізичних та біологічних методів захисту;

4) мінімізувати використання невідновлювальних ресурсів та зовнішніх ресурсів.

Сертифікація земель (ґрунтів) та встановлення зон органічного виробництва має здійснюватися з метою отримання незалежної від зацікавлених сторін (суб'єктів органічного виробництва) об'єктивної інформації щодо якості земельних ділянок, сприяння їх ефективному використанню, збереженню родючості ґрунтів, встановленню їх придат-

ності для виробництва органічної продукції та сировини, придатності для виробництва окремих культур.

Сертифікація земельних ділянок проводиться з урахуванням еколого-токсикологічних показників агрохімічного паспорту земельної ділянки та результатів хімічного аналізу тест-рослин, які вирощуються на цих ґрунтах під час обстеження.

1. Довідник міжнародних стандартів для органічного агровиробництва / Навчально-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб; за ред. Капштика М. В. та Котирло О. О. – К. : СПД Горобець Г.С., 2007. – 356 с.
2. Шлапак В. О. Про вирощування екологічно чистої овочевої продукції в Україні // Матеріали науково-практичного семінару “Сучасні тенденції виробництва та маркетингу органічної продукції”, Львів, 31 березня 2004 р. – С. 30–33.
3. Кисіль В. І. Біологічне землеробство в Україні: проблеми і перспективи. – Харків : Вид-во “Штрих”, 2000. – 161 с.

Рецензент: д.с.-г.н., професор Вознюк С. Т. (НУВГП)

Klymenko M. O., Doctor of Agricultural Sciences, Professor (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne), **Lyko D. V., Doctor of Agricultural Sciences, Professor** (Rivne State Humanitarian University, Rivne), **Dolzhenchuk V. I., Candidate of Agricultural Sciences, Krupko H. D.** (Rivne Branch State Organization “Institution of Soils Protection of Ukraine”, Shubkiv), **Dolzhenchuk N. V., Senior Student** (National University of Water Management and Nature Resources Use, Rivne)

PROBLEMS OF APPLICATION OF ORGANIC AGRICULTURE ON TERRITORY OF RIVNE REGION

The article is devoted to lighted up lines and place of organic agriculture, problem questions are resulted in relation to introduction of organic agriculture. Resulted requirements which it is needed to adhere to at the production of organic agricultural yield.

Keywords: soil, organic and mineral fertilizers, elements of nourishment, organic agriculture, organic products, certification of lands, specific commodity areas, agrochemical certification of lands.

Клименко Н. А., д.с.-х.н., профессор (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Лико Д. В., д.с.-х.н., профессор** (Ровенский государственный гуманитарный университет, г. Ровно), **Долженчук В. И., к.с.-х.н., Крупко Г. Д.** (Ровенский филиал государственного учреждения «Институт охраны почв Украины», Шубков), **Долженчук Н. В., студентка 4 курса** (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно)

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ОРГАНИЧЕСКОГО ЗЕМЛЕДЕЛИЯ НА ТЕРРИТОРИИ РОВЕНСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье освещены роль и место органического земледелия, приведены проблемные вопросы внедрения органического земледелия. Приведены требования, которые нужно соблюдать при производстве органической продукции.

Ключевые слова: почва, органические и минеральные удобрения, элементы питания, органическое земледелие, органическая продукция, сертификация земель, специальные сырьевые зоны, агрохимическая паспортизация земель.
